

HISTRIA. GODIŠNJAK ISTARSKOG POVIJESNOG DRUŠTVA

Istarsko povijesno društvo, Pomorski i povijesni muzej Istre, Arheološki muzej Istre, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, br. 6, Pula, 2016., 391 str.

Histria je godišnjak koji je Istarsko povijesno društvo pokrenulo 2011. godine, a trenutno posljednji, 6. svezak, svjetlo dana ugledao je 2016. uz pomoć suizdavača, Povijesnog i pomorskog muzeja Istre – *Museo storico e navale dell'Istria*, Arheološkog muzeja Istre te Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Prokušana urednička ekipa na čelu s glavnim i odgovornim urednikom Mauriziom Levakom najnovije izdanje koncipirala je u dva glavna dijela pod naslovima *Rasprave i prilozi* te *Ocjene, prilozi, izvješća* na 391 stranici. Uredništvo je i ovoga puta okupilo veliki broj suradnika, mahom članova Istarskoga povijesnog društva, ali i vanjskih suradnika, koji su svojim obolom pridonijeli nastanku toga godišnjaka. Sam opseg godišnjaka daje naslutiti kako je i dalje krajnji cilj što obuhvatnije pokriti djelovanje na području povijesti i srodnih znanosti na geografskom istarskom tlu.

Prvi dio godišnjaka pod nazivom *Rasprave i prilozi* sadrži šest članaka na talijanskom, slovenskom i hrvatskom jeziku. Čast, s obzirom na to da su radovi poredani kronološki, da prva otvori godišnjak pripala je autorici Lii De Luca s tekstom *Il provveditore in Istria Marino Malpiero* (str. 13-33). Autorica je za svoj rad uzela ličnost Marina Malpiera te ga ocrtala kroz njegov profesionalni rad nakon što ga je mletačka *signorija* postavila za providura Istre i poslala ga u tu pokrajinu s jasnim ciljem da nadgleda i potakne proces ponovnog naseljavanja. Naime, Istra se s problemom malog broja stanovnika suočavala iz više razloga, ali De Luca navodi ciklička razdoblja oskudice, lošu sanitarnu situaciju i prisilno novačenje kao glavne razloge takvoj situaciji. Stoga je Mletački Lav gotovo stoljeće i pol, 1530. – 1670., vodio bitku s tim „neprijateljima“, pa je često i poticao kretanje stanovništva s namjerom naseljavanja na tlo Istre. Znatno osjetnija mletačka intervencija bila je vidljiva baš u razdoblju Malpiera, 1579. – 1592., kojem je povjerena ta zadaća, ali i velika moć s nadom izbjegavanja prijašnjih pogrešaka. Iako je Mletački Lav u Istru poslao pet providura s tom namjerom, De Luca se koncentrirala na Marina Malpiera ističući kako je on obavio dužnost i bio pri-

hvaćen u Istri. Zahvaljujući Malpiero i njegovu mandatu providura, donosi se nekoliko opisa mletačke Istre s kraja 16. st., s naglaskom na težak odnos između njega i članova pulskog gradskog vijeća.

Rad *Hrvatske škole na području Mjesne općine Motovun 1869. – 1918.* (str. 35-58) djelo je proizašlo iz pera Stipana Trogrlića, a temelji se pretežno na arhivskom gradivu te manje na novinskoj i knjižnoj građi. Autor nastoji ocrtati stanje hrvatskog školstva na području Mjesne općine Motovun u razdoblju 1869. – 1918. godine. Radi se o razdoblju koje je omeđeno donošenjem „Državnog zakona o narodnim školama“ 1869. pa sve do kraja Prvoga svjetskog rata, kada su škole iz okrilja Katoličke crkve prešle u ruke svjetovnih ljudi, tj. Države. Trogrlić je kroz rad objelodanio problematiku otvaranja hrvatskih pučkih škola, suočavanje s nasrtajima talijanskog nacionalizma (iredentizma) te sukobe hrvatske i talijanske komponente na tlu Istre. Ocrtavajući stanje na području Istre, konstatirao je kako se ono osjetno poboljšalo uoči Prvoga svjetskog rata unatoč činjenici da je vladao sukob na relaciji hrvatskoga nacionalnog pokreta i talijanskoga nacionalnog pokreta.

Salvator Žitko u recima pod naslovom *Slovensko-hrvaški odnosi v Avstrijskem primorju v kontekstu „novega kurza“ hrvaške politike v letih 1903 – 1907* (str. 59-92) posvetio se analizi slovensko-hrvatskih odnosa na području Austrijskog primorja te u Dalmaciji na prijelazu stoljeća do politike „novog kursa“ u prvom desetljeću 20. stoljeća. Nadalje, autor je pojasnio ideološka razilaženja i različitost političkih koncepata slovensko-hrvatskog tabora u prvim godinama 20. st., što je u konačnici dovelo do promjene snaga. U opisu političke situacije jedan od naglasaka Žitko je stavio i na *Edinost*, koja je igrala stanovitu ulogu u svakodnevnom i političkom životu, te je pojašnjavao političke poteze u turbulentnom razdoblju početka prošlog stoljeća.

Pojavom kinematografije ni Pula nije ostala pošteđena te pojavnosti, pa se Miodrag Kalčić pozabavio počecima kinoprikazivačke djelatnosti u razdoblju 1906. – 1914. godine. Pod naslovom *Počeci kinofikacije Pule (do početka Velikoga rata): prvi puljski stalni kinematografi i prvo erotsko kino* (str. 93-143) propitao je prijepore i nedoumice oko pojmova polustalno i stalno kino na primjerima dva pulska kinematografa. Kalčić je u tekstu nastojao pojasniti probleme oko naziva i početaka filmskih projekcija u pojedinim pulskim kinima, izostavljanja prvih kinematografa Pule u relevantnim hrvatskim enciklopedijama, knjigama, zbornicima i drugim publikacijama o povijesti filma u Hrvatskoj te ukazati na specifičnost repertoara. Uz postojeću literaturu, istraživao je i dnevni te tjedni tisak, čime je prikupio značajne podatke za kvalitetne zaključke o kinematografiji u Puli

poput razlučivanja putujućih i stalnih kinematografa. Autor je zaključio kako je Pula zbog svog položaja i statusa u društveno-političkom smislu prednjačila po tom pitanju nad drugim gradovima Austro-Ugarske, a s druge je strane promptno pratila gotovo sve europske filmske domete.

Nina Spicijarić Paškvan u zadatak je uzela obraditi bibliografiju s područja lingvistike i uobličiti u tekst pod naslovom *Prilog za bibliografiju radova s područja lingvistike u časopisima Atti e memorie della Società istriana di archeologiae storia patria i Pagine istriane* (str. 145-160). Oba su časopisa serijske publikacije s područja istarskog poluotoka koje su počele izlaziti na prijelazu iz 19. u 20. st. Časopisi objavljuju tekstove s različitim tematikom s područja Istre i Kvarnera te današnjih talijanskih regija Furlanije i Julijske krajine. Autorica je obuhvatila područje na kojem su živjele brojne kulture, a danas su dijelom triju država, pa joj je cilj bio popisati radove lingvističke tematike objavljene u navedena dva časopisa. Spicijarić Paškvan pregledavala je primjerke tih časopisa dostupne u knjižnici Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci, knjižnici Državnog arhiva u Rijeci, na stranicama Digitalne knjižnice Slovenije, u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, knjižnici Arheološkog muzeja Istre te knjižnici Centra za povijesna istraživanja u Rovinju.

Jadran Kale potpisao je tekst *Kako dematerijalizirati kamen? Vodnjanski poučak* (str. 161-184) u kojem je proučavao tematiku vezanu uz suhozide. Analizu zaštite suhozida započeo je zahvaljujući prvim registracijama suhozidnih kulturnih dobara i početku njihove obnove. Sve se to preklapilo s početkom registracije nematerijalnih kulturnih dobara. Stoga Kale napominje kako su razmotrena i postupanja uz prva uvrštavanja u Registar kulturnih dobara. Nadalje, tvrdi da se kao najvažnija konzervatorska praksa pokazala ona potaknuta izgradnjom Istarskog ipsilona, a iznosi i prijedloge unaprjeđenja društvene skrbi o suhozidima. Kale je kroz tekst detektirao povećano javno zanimanje za kulturni krajolik u Primorju. Zato je to zanimanje dovelo do prvih konzervatorskih postupanja sa suhozidima, pa je bilo potrebno ponajprije utvrditi terminološka razgraničenja. Kroz detaljnije analiziranje autor je zaključio kako se te krajobrazne strukture mogu tretirati u različitim segmentima zaštite kulturne baštine.

Drugi dio godišnjaka pod nazivom *Ocjene, prikazi, izvješća* (str. 187-385) obuhvatio je 49 radova vezanih uz prikaz knjiga, časopisa te znanstvenih i znanstveno-stručnih skupova tematski vezanih uz istarski poluotok. Cjelinu čine sljedeći naslovi, odnosno autori: Antonio Marchiori, *Oltre la costa: centuriazione e insediamento nell'Istria romana*, 2013. (Davor Bulić); Rajko Bratož, *Med Italijo in Ilirikom. Slovenski prostor in njegovo sosedstvo v pozni antiki*, 2014.

(Marina Zgrablić); Darko Darovec, *Auscultauertint cum notario: Istrian Notaries and Vicedomini at the Time of the Republic of Venice*, Venezia, 2015. (Josip Banić); Ljudevit Anton Maračić, *Franjevci konventualci u Istri (1559. – 1827.) prema gradivu Arhiva Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualca (1559. – 1827.)*, Pazin, 2016. (Stipan Trogrlić); Dražen Vlahov, *Glagoljske matice krštenih i vjenčanih iz Draguča u Istri (1579. – 1650.)*, Pazin, 2015. (Monika Zuprić); Slaven Bertoša, *Barban i mletački Loredani: život u pokretu, ljudi i događaji*, Pazin/Pula, 2015. (Mihovil Dabo); Samanta Paronić, *Društvene prilike u labinskoj komuni tijekom mletačke uprave*, Zagreb, 2016. (Davor Salihović); Tarcisio Bommarco, *L'isola di Cherso: la presenza veneziana e le diverse dinastie popolane*, Udine, 2012. (Vanessa Toić); Ljubinka Toševa Karpowitz, *Masonerija, politika i Rijeka (1785. – 1944.)*, Rijeka, 2015. (Mirjan Flego); Antoni Cetnarowitz, *Narodni preporod u Istri (1860-1907)*, Zagreb, 2014. (Ana Anić Opašić); Amir Muzur, *Nezavršena povijest medicine u Rijeci. Priča o gradu, ljudima i profesiji*, Rijeka, 2013. (Ana Anić Opašić); Elmo Cvek, *Naredba br. 12. Pula u doba Austrije: ljudi i građevine*, Pula, 2015. (Željko Cetina); Almerigo Apollonio, *La „Belle Époque“ e il tramonto dell'Impero Asburgico sulle rive dell'Adriatico (1902 – 1918). Dagli atti conservati nell'Archivio di Stato di Trieste, 1: Gli anni prebellici (1902 – 1914), 2: La Grande Guerra (1914 – 1918)*, Trieste, 2014. (Nikša Minić); Petra Kavrečić, *Turizam v Austrijskem primorju: zdravilišča, kopališča in kraške jame (1819 – 1914)*, Koper, 2015. (Nataša Urošević); Ervin Dubrović, *Francesco Drenig. Contatti culturali italo-croati a Fiume dal 1900 al 1950*, Rovigno/Trieste, 2015. (Diego Han); Hermann Pfeiffer, *Drži se čorsto za mene i požuri! Potonuće Barona Gautscha*, Pula/Rovinj, 2014. (Marin Pekica); Joso Defrančeski, *C. i kr. Ratni logori 1914. – 1918.*, Ližnjan, 2015. (Samanta Paronić); Samanta Paronić, *Logori smrti. Potresna stvarnost barbanskih i proštinskih „evakuiraca“ (1914. – 1918.)*, Pula, 2015. (Milan Radošević); Marina Rossi, *1914-il suicidio d'Europa, vol. 5: Gli italiani al Fronte Russo. Una storia rimossa*, Treviso, 2014. (David Orlović); Milan Radošević, *Smrt na krilima siromaštva. Tuberkuloza i malarija u Istarskoj provinciji 1918. – 1940.*, Zagreb, 2014. (Vedran Stanić); Marko Medved, *Riječka Crkva u razdoblju fašizma. Nastanak biskupije i prvi talijanski upravitelji*, Zagreb, 2015. (Slaven Bertoša); Gaetano Dato, *Vergarolla, 18 agosto 1946. Gli enigmi di una strage tra conflitto mondiale e Guerra Fredda*, Gorizia, 2014., (Paola Marinčić); Silvano Sau, *La comunità sacrificata. Il Comitato misto italo-jugoslavo 1955 – 1973*, Isola, 2015. (Bojan Horvat); Šenol Selimović, *Esuli – između politike, prava i diplomacije*, Zagreb, 2015. (Mirjan Flego); Robert Martijašić, *U sjeni, okružen svjetlom. Dr. Ivan Matijašić – život i djelo (1916. – 2001.)*, Pazin, 2016. (Igor Jovanović); Antonio Mirković, *L'Istria nei miei ricordi*, Rovigno, Fiume, 2015. (Diego Han); Peter Poletti i dr., *Višnjan i okolica*, Buzet, 2015. (Bojan Horvat); Igor

Duda, *Danas kada postajem pionir: djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, Zagreb, 2015., (Marin Pekica); Jelka Vince Pallua, *Zagonetka Virđžine. Etnološka i kulturnoantropološka studija*, Zagreb, 2014. (Gabriela Braić); *Animalia, bestiae, ferae...: o životinjama u povijesti na jadranskom prostoru*, 6. istarski povijesni biennale, sv. 6, zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa, Poreč, 23.-25. 5. 2013., urednice Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljanić-Vekić, Poreč, 2015. (Željko Cetina); *Dvegrajski zbornik*, br. 3, zbornik radova znanstvenih skupova „Crtice iz povijesti Kanfanarštine“ 2014. i 2015., gl. ur. Marko Jelenić, Kanfanar, 2016. (Josip Marić); *Zbornik Lovranščine, knjiga 4*, Lovran, 2016. (Nikša Minić); *(Anti)fašizam u prošlosti i sadašnjosti, zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Puli 3. listopada 2014.*, gl. ur. Milan Radošević, Pula, 2015. (Luka Tidić); *Problemi sjevernog Jadrana*, sv. 13, Rijeka – Zagreb, 2014. (Hrvoje Badurina); *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno*, sv. XLIV, Rovinj, 2014. (2015.) (Marko Jelenić); *Istra Istria Memento. Izbor iz fundusa Zbirke starih razglednica/Una selezione della Collezione di vecchie cartoline/selection from the Collection of old Postcards, Katalozi muzejskih zbirki 2/Cataloghi delle collezioni museali 2/Catalogues of the museum collections 2*, urednica/editore/editor Gordana Milanković, autorica izložbe i kataloga/autrice della mostra e del catalogo/author of the exhibition and of the catalogue Gordana Milaković, Pula, 2015. (Andrea Milotić); *Tragovi vremena, druga izložbena cjelina novog stalnog postava Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja Rijeka*, autorice stručne koncepcije Margita Cvjetinović Starac i Jasna Ujčić Grudenić, autorica likovnog postava Nikolina Jelavić Mitrović (Petra Predoević Zadković); *Stoljeće arheoloških istraživanja u Rijeci, izložba fotografija*, Rijeka, 2016. (Nikolina Belošević); *Mune Maksu Pelozu, znanstveni skup povodom stogodišnjice rođenja svećenika i povjesničara dr. sc. Maksa Pelozu (1915. – 1989.)*, Vele Mune, 24. listopada 2015. (Igor Eeterović); *Znanstveno-stručni skup Dijalozi s baštinom 2016: Fortifikacijska arhitektura i problemi njezine zaštite*, Filozofski fakultet u Rijeci, 22.-23. listopada 2016. (Danijel Ciković); *Prvi županijski stručni skup za učitelje i nastavnike povijesti u Istarskoj županiji*, Pazin, 1. rujna 2015. (Igor Jovanović); *Drugi županijski stručni skup za učitelje i nastavnike povijesti u Istarskoj županiji*, Pula, 12. listopada 2015. (Igor Jovanović); *Šesti hrvatski simpozij o nastavi povijesti na temu Ideološki prijepori u Prvom svjetskom ratu i nova politička karta Europe nakon rata*, Pula, 11. do 13. studenoga 2015. (Igor Jovanović); *Međužupanijski stručni skup za učitelje i nastavnike povijesti u osnovnim i srednjim školama na temu Temeljna nastavna umijeća i kompetencije učitelja i nastavnika u osnovnim i srednjim školama kao priprema za stručni ispit*, Rijeka, 8. siječnja 2016. (Nikša Minić); *Županijski stručni skup za učitelje povijesti u Istarskoj županiji*, Pula, 2. veljače 2016. (Igor Jovanović); *Međužupanijski stručni skupovi za voditelje*

županijskih stručnih vijeća, mentore i savjetnike te učitelje i nastavnike povijesti, Rijeka, 26. veljače i 21. ožujka 2016. (Igor Jovanović); Treći županijski stručni skup za učitelje i nastavnike povijesti u Istarskoj županiji, Pazin, 15. travnja 2016. (Igor Jovanović); Županijski stručni skup za učitelje i nastavnike povijesti u Istarskoj županiji, Pazin, 29. kolovoza 2016. (Dijana Muškardin); Aktivnost Istarskoga povijesnog društva – Societa storica Istriana u 2015. godini (Mihovil Dabo).

Luka Tidić